რევოლუციური ევოლუცია...
გზა, რომელიც მიზნამდე არ მიდის!

იური პაპასქუა

ჟურნალ „ბიზნესი და კანონმდებლობის“ მთავარი რედაქტორი, ეკონომიკის აკადემიური დოქტორი

საქართველოში საბაზრო ეკონომიკური სისტემის ფორმირების აუცილებლობა სოციალისტური ინდუსტრიის ტრანსფორმაციის (ნგრევის) რევოლუციურ ტალღას შემოჰყვა. შესაბამისად, ეს პროცესი დირექტიულ ადმინისტრირებას დაექვემდებარა. ამიტომ, ისევე, როგორც ყველა ეგზალტირებული დინამიკა, ინტელექტუალური უზრუნველყოფის, სწორი კონცეპტუალური და მეთოდოლოგიური სტრატეგიის გარეშე დაიწყო. შემდგომაც, ყოველმა ახალმა (რევოლუციურად აღტკინებულმა) ხელისუფალმა ბაზრის მექანიზმების დამკვიდრება ანალოგიურად იმპულსური (ზედაპირული და PR-ზე ორიენტირებული) რეფორმებით წარმართა.

სისტემური თუ სტრუქტურული გარდაქმნები (გაერთიანება, დაშლა, დაყოფა, გადაადგილება, გადანაცვლება, განთავისუფლება) სახელმწიფო (თუ კერძო) ინტერესების გამტარებელ უკლებლივ ყველა სფეროს, ობიექტს (სუბიექტს) შეეხო. დაუსაბუთებელ (გარკვეული წრის პირად ამბიციებზე დაფუძნებულ) ექსპერიმენტებს, რომლის მონაწილე და სამიზნე მოსახლეობაა, ბოლო არ უჩანს. გამოცდისთვის (და გამოცდილების მიღებისთვის) საკმარისი დროის გასვლის მიუხედავად (მოდით, ნუ ვიქნებით დაუნახავი), უმეტეს უბნებზე ჯერაც ვერ მოხერხდა ოპტიმალური გადაწყვეტილების მიღება - თითქმის ვერც ერთი პროექტი ბოლომდე წარმატებულად ვერ განხორციელდა. კორუფციული გარემო მხოლოდ დაბალ ეშალონებში „ამოიძირკვა“.

უხეში, ამასთან, არაპროფესიული ჩარევის შედეგად, საქართველოში ჩამოყალიბდა სრულიად განსხვავებული საბაზრო ეკონომიკის ტიპი (რაღაც ნაზავი), რომლის ზუსტი განსაზღვრება სტანდარტულ ჩარჩოში ვერ თავსდება.

ხელისუფლების შტოებს შორის უფლებებისა და ფუნქციათა გადანაწილების (თუ უზურპაციის) ხარჯზე მივიღეთ სახელმწიფო მმართველობის ახალი ფორმა, რომელიც ადმინისტრაციულ-მბრძანებლური სისტემისაგან შორს არ წასულა.

ფაქტობრივად ყველა სფეროში (განათლება, მეცნიერება, კულტურა, ჯანდაცვა, სასამართლო, წარმოებითი და ინსტიტუციური ინფრასტრუქტურა) არსებული ნეგატიური ტენდენციები სამოქალაქო საზოგადოების განვითარების შეფერხებისა და სოციალურ-პოლიტიკური დაპირისპირების მთავარ ფაქტორად ჩამოყალიბდა. სამეწარმეო თუ შემოსავლის მიღების ნებისმიერ სფეროში წილების გადანაწილების (წილში ჩაჯდომის) არაერთი ფაქტი სოკოებივით ამოძვრა ზედაპირზე. უცაბედად გამდიდრებულ „ახალ ქართველთა“ ფონზე მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილისთვის სიღარიბე, ლამის, ცხოვრების ნორმად, აქედან გამომდინარე შედეგები კი დეგრადირების წინაპირობად იქცა.

მითები საქართველოს ეკონომიკის წარმატებული განვითარების შესახებ დაიმსხვრა. უკვე საერთაშორისო ორგანიზაციებიც ფრთხილობენ თავიანთ შეფასებებში და მიწოდებულ მაჩვენებლებს (მართვადი სტატისტიკის მონაცემებს) არ ენდობიან.

ფაქტობრივად, საქართველოს ეკონომიკა სისტემური კრიზისის, მძიმე სოციალური პრობლემების წინაშე დადგა.

ეკონომიკური რყევები, მძიმე სოციალური ფონი, ხელისუფლებისა და მოსახლეობის ინტერესების მკვეთრი პოლარიზება, ნაწილობრივ, მსოფლიოში მიმდინარე შესაბამისი მოვლენების ექსპანსიის შედეგიცაა, მაგრამ დაბეჯითებით შეიძლება ითქვას, რომ **მდგომარეობის ესკალაცია სუვერენულ საზღვრებში პრობლემათა მიმართ არაადექვატური და არაკომპეტენტური დამოკიდებულების პირდაპირპროპორციულია.**

გასული საუკუნის 90-იანი წლების დასაწყისიდან დღემდე განხორციელებული ყველა მასშტაბური თუ ლოკალური რეფორმა არ იყო გააზრებული მწყობრი მეთოდოლოგიის საფუძველზე, ორიენტირებული მთავარი (სახელმწიფოებრივი) მიზნისკენ და წარმოდგენილი კომპლექსურად. სამწუხაროდ, ხელისუფლებაში ყოველი „ახალი გუნდი“ ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების პრიორიტეტების და სტრატეგიის რეალიზაციის საკუთარი პროგრამის გარეშე მოვიდა. მოღვაწეობის პირვე-

ლი ნაბიჯები (ორგანიზაციულ-სტრუქტურული ცვლილებები) აღმშენებლობის ახალი ეტაპის დასაწყისად მონათლა და, ფაქტობრივად, მართვის სადავეები მოირგო. ფასადური რესტავრაციის გარდა, ძირეულად არაფერი შეცვლილა...

ცხადია, წარუმატებელი რეფორმები ქვეყანაში შექმნილი „მუქი ფერების“ ერთადერთი მიზეზი არ არის, თუმცა, სოციალური პრობლემების გამწვავებაში უაზრო გარდაქმნებმა უთუოდ შეასრულა მნიშვნელოვანი როლი.

ეჭვქვეშ არავინ აყენებს გარდაქმნების აუცილებლობას - სადაო გახდა მხოლოდ ცვლილებათა მიზანშეწონილობა, დროულობა, ფორმა და შინაარსი. **„რეფორმატორთა გუნდს“** ოპონენტები თავიდანვე აფრთხილებდნენ, რომ ოკეანის გაღმა ნახლართი სცენარის (მიზნების და ამოცანების) უპირობო, ამასთან, უნიჭო გადმოტანა, სავარაუდოდ, ასეთ შედეგებს მოიტანდა. არაფერია გასაკვირი — **ასე იცის ზედმეტმა თავდაჯერებამ და მოსმენის უუნარობამ.** უარესიც შეიძლება მოხდეს, თუ უკვე გამოკვეთილი პრობლემები კვლავაც მიიჩქმალა (დღენიადაგ ვიძახეთ, რომ ყველაფერი ჩინებულად მიდის) და განსხვავებულ აზრში რაციონალურის პოვნის სურვილი არ აღსდგა.

ტკივილს მარტო თმენა ვერ განკურნავს. ექიმს უნდა ეჩვენო, დაიჩივლო და მოუსმინო კიდეც. მშრალი დაპირებებით, ტრაბახით და ბაქიბუქით ვერაფერი შეიქმნება. **საქმის კეთებისთვის, სულ მცირე, ცოდნა-გამოცდილებაზე, ყოველმხრივ ანალიზზე დაფუძნებული ინოვაციური გადაწყვეტილებების მიღება და შემდგომ, მათ განსახორციელებლად დღენიადაგ მუხლჩაუხრელი შრომაა საჭირო.** უსუსურია და არასარწმუნო **„წინამორბედის შეცოდებებზე“** განუწყვეტლივ აპელირება, წარუმატებლობის პოლიტიკური ოპონენტების **„მოღალატეობრივ“** საქმიანობასთან დაკავშირება, ან **„მტრის ხატის“** შექმნა და **„არაკეთილმოსურნე მეზობლებზე“** გადაბრალება.

ასეთი **„საგმირო საქმეთა“** ჩამონათვალი ერთნიშნა პირველ ათეულს დიდი ხანია გასცდა. ცხადია, თითოეული მათგანის ყოველმხრივი, სიღრმისეული ანალიზი საჭირო და საყურადღებოა. თუმცა, პრობლემის წარმოჩენისთვის რამდენიმე მაგალითიც საკმარისია.

წარუმატებლობათა უდიდესი ნაწილი არასწორმა **საკადრო პოლიტიკამ** განაპირობა. ამ პროცესს პოლიტიკას ვერც დაარქმევ - უფრო **„სახიფათო თამაში“** შეესაბამება. გადაუჭარბებლად შეიძლება ითქვას, რომ დანაშაულის ტოლფასი იყო უმაღლეს თანამდებობებზე სრულიად გამოუცდელი პირების დანიშვნა, ამასთან, მათი მისვლა უწყებაში **„საკუთარი გუნდით“** და ხელაღებით, 40 წელს გადაცილებული ყველა ჩინიანისა თუ უჩინოს **„შინ გაშვება“** კანონმდებლობისა და მოქალაქეთა უფლებების დარღვევის ხარჯზე.

საერთოდ, მიუღებელი და ...შეზღუდულობის გამოვლენაა **„გუნდური მართვის“** ასეთი პრინციპის დამკვიდრება, მოხელეთა **„ჩემიანებად“** (შესაბამისად, ერთგულებად, მორჩილებად) და **„კორუმპირებულებად“** დაყოფა, უწყების ხელმძღვანელის გაშვებისას, კვლავ **„დიდად მიზნებთან“** შესაფერი ახალ ნაკადის თავიდან ფორმირება.

დიახ, უნდა მუშაობდეს ორგანიზაციული სტრუქტურა და არა ხელმძღვანელის ინსტიტუტი (ცხადია, არ იგულისხმება პიროვნების როლი).

არანაკლებ გაუმართლებელია **თანამდებობის პირთა გადაადგილებები - კარუსელი** ყოველ 3-4 თვეში და მერე უცხოეთს **„სასწავლებლად“** გაგზავნა ან **საარჩევნო მარათონში** გადასროლა... საქართველოში ბევრია ისეთი, ვინც რამდენიმე სამინისტრო პოსტი ისე შემოირბინა, თანამშრომელთა გაცნობაც ვერ მოასწრო. არც არავის მოუკითხავს წინა თანამდებობაზე მათი **„დამსახურება“** და არც ახალთან შესაფერისობა ყოფილა **„საქმით“** განმტკიცებული.

ასე ვერც უწყებას დაეტყო რამე და ვერც ქვეყანამ იგრძნო სასიკეთო.

„საკადრო ექსპერიმენტებმა“ და სპეციალისტთა მიმართ შეუწყნარებელმა დამოკიდებულებამ განდევნა ისინი ქვეყნიდან, საშოვარზე გადახვეწილნი სხვის გაძლიერებას ახმარენ ჭკუას და გონებას, უცხოეთში იპოვეს შრომის დაფასება და ადგილი. მათი მობრუნება ახლა ალბათ ძალზე ძნელია.

ინტელექტის ჯეროვანი დაფასების, სპეციალისტთა შენარჩუნებისა და მათი ახალი თაობის გაზრდის, ამ უსაზღვრო პოტენციალში შეუზღუდავი ინვესტიციების გარეშე შეუძლებელია მაღალი ტექნოლოგიებისა თუ რესურსების ოპტიმალური გამოყენება, შესაბამისად, ქვეყნის ეკონომიკური განვითარება.

სხვაზე მეტად მიუტევებელი შედეგები მოაქვს ქვეყნის მართვისა და განვითარების უმნიშვნელოვანეს საკითხებზე გაუაზრებელ, არაადეკვატურ (მხოლოდ PR-ზე ორიენტირებულ) გადაწყვეტილებათა მიღებას. ყოველივე ამას, მეტწილად წინასაარჩევნოდ ელექტორატთან შეხვედრებზე დარიგებული დაპირებების ნებისმიერ ფასად შესრულების სიტყვაშეუბრუნებელი დირექტივა უძღვის წინ, თანაც ისეა შეფუთული და მოწოდებული, რომ თითქოს მხოლოდ ამ ღონისძიების შემდგომ გაბრწყინდება სასწაული, ჯერ არნახული და მოკვდავთაგან აქამდე მიუღწეველი. აქ პრობლემას ქმნის (და ოპონენტებს საწინააღმდეგოდ განაწყობთ) მიღებული გადაწყვეტილების რეალიზაციისთვის საკმარის რესურსებთან შესაძლებლობათა შეუსაბამობა, აგრეთვე მათში მთვლემარე უკუეფექტები. გარდა ამისა, მათ პროგრამულ უზრუნველყოფას უდაოდ აკლია კვალიფიკაცია. აღნიშნულის სამაგალითოდ შეიძლება მოვიხმოთ **სამთავრობო პროგრამა „საქართვე-**

ლო სიღარიბის გარეშე“, რომლის ეფექტი ჯერ კიდევ **„50-დღიანი პროგრამის“** დასასრულს უნდა ეგრძნო მოსახლეობას. როგორც მოგვიანებით გაცხადდა, ახლა უკვე **„50-თვიანი“** მეცადინეობა დასჭირდება თურმე არსებული ვითარებიდან თანდათანობით თავის დაღწევას და ხელისუფლება **„ქვეყანაში უმუშევრობის პრობლემას მთლიანად გადაჭრის“.**

საქმეც ამაშია!..

განა იმაზე დაობს ვინმე, რომ სიღარიბეში ყოფნაა უკეთესი და აქედან ფეხი არ უნდა მოვიცვალოთო? როგორ, რა გზებით და საშუალებებით მივაღწიოთ ამას, სადაო

აი, ეს არის. გზა, რომელსაც ვადგივართ, მიზნისკენ არ მიდის.

შეცდომაა, მოუმზადებელი (და სავარაუდოდ, ერთპიროვნული) გადაწყვეტილებაა კონტროლის პალატის ქუთაისში გადატანა. ჯერ ერთი, ამით ქუთაისი ვერანაირად ვერ გახდება ინდუსტრიის ბურჯი ან მეორე დედაქალაქი, ვერც რეგიონის განვითარებას შეეწყობა ხელი (უმაღლესი მაკონტროლებელი ორგანო პროდუქციას და დასაქმებისთვის ახალ სამუშაო ადგილებს არ ქმნის). თუ ის აქ ადგილობრივი კადრებით დაკომპლექტდება, მაშინ ამჟამად დასაქმებული კადრები დარჩება ქუჩაში (ეს კი სხვა პრობლემა და თავსატეხია. ვინმემ იფიქრა ამაზე?); **მეორე,** კონტროლის პალატა კონსტიტუციური ორგანოა და **მის მუშაობაში ჩარევის უფლება არავის აქვს. ის პარლამენტს დაქვემდებარებული სტრუქტურაა, შესაბამისად, დისლოკაციის შეცვლის მიზანშეწონილობაზე ამ ორგანოს უნდა ემსჯელა და გადაწყვეტილებაც მასვე უნდა მიეღო, რაც არ განხორციელებულა, და სავარაუდოდ, ახალმა საპარლამენტო სპექტრმა, შეიძლება მას მხარს არც დაუჭიროს**, განკარგულებები კი უკვე გაცემულია და გადაბარგების სამზადისიც დაწყებულია; **მესამე,** რაც ყოვლად გაუმართლებელია, მნიშვნელოვნად გაიზრდება საბიუჯეტო ხარჯები (მივლინებებზე, ტრანსპორტზე და ა.შ. მხარჯავ დაწესებულებათა უმეტესობა თბილისშია განთავსებული, გარდა ამისა, პარლამენტის კომიტეტებს თითქმის ყოველდღიური ურთიერთობა აქვთ კონტროლის პალატის ხელმძღვანელ პირებთან და მათ წალმა-უკუღმა სირბილი მოუწევთ). ამასთან, შეფერხდება მთავრობის საქმიანობაზე ზედამხედველობის ფუნქცია. თუმცა, გამორიცხული არ არის, რომ ეს შორს გამიზნული გეგმის ნაწილიც იყოს. ალბათ, ამიტომაც მიზანმიმართულად შესუსტდა კონტროლის პალატის როლი. აქ განხორციელებული რეორგანიზაციული და საკადრო ცვლილებების შემდგომ არც ისმის და არც ჩანს მისი აქტიური, პრინციპული პოზიცია...

ასევე, სრულიად გაუთლელი იყო საშემოსავლო და სოციალური გადასახადების გაერთიანება და დაქირავებულისთვის მისი დაკისრება. ამ „ნედლი“ და ძალად თავსმოხვეული საკანონმდებლო ინიციატივის რეალიზაციის შედეგად ხელფასები არ გაზრდილა, გამოშვებული პროდუქცია (სამუშაო, მომსახურება) არ გაიაფებულა. სამაგიეროდ, დამქირავებლის ტვირთი დაქირავებულს აეკიდა და დასაქმებულ პირს შემოსავლის მეოთხედს აფცქვნიან. მოგვიანებით, მდგომარეობის საკომპენსაციოდ, ახალი დაპირება „გამოაცხადეს“: სამთავრობო პროგრამის – „საქართველო სიღარიბის გარეშე“ ფარგლებში განსაზღვრულია, რომ 5 წლის განმავლობაში საშემოსავლო გადასახადი 25 %-დან 15 %-მდე შემცირდება. „სხვა სახის გადასახადები პირად შემოსავლებზე არ იარსებებს. კაპიტალზე გადასახადები გაუქმდება.“

იცვლება დრო, იცვლება შეხედულებებიც და მოთხოვნებიც, შესაბამისად, შეიძლება კორექტივები მოითხოვოს მიღებულმა გადაწყვეტილებებმაც. ამაში ტრაგიკული არაფერია. მაგრამ ვინც თვალს ადევნებს საკანონმდებლო სიახლეებს, დამეთანხმება, რომ ამ მხრივ **ყოვლად უსარგებლო პრაქტიკასთან გვაქვს საქმე.** გუშინ მიღებულ კანონში დღეს უკვე ცვლილებაა შესული და ახალი ცვლილების პროექტი რიგში დგას განსახილველად. ამასთან, ასეთი არასტაბილურობა, უმეტესწილად, აქტის სრულყოფას, ან დახვეწას კი არა, კერძო (ანგარიშსწორებით) ინტერესებს ემსახურება.

მეტი დაკვირვება, სიბრძნე და წინგახედვაა საჭირო. ასეთი ნაბიჯებით მიზანთან მალე ვერ მივალთ.

ფხიზელი თვალი, ცივი გონება ყველაფერს ამჩნევს, გრძნობს, ნატურაში ხედავს იმასაც, რაც კეთდება (გზები, შადრევნები, საფრენი და სარბენი ბილიკები, უწყვეტი შუქი, გაზი, სხვა მრავალი სიკეთე) და იმასაც, რაც უხარისხოდ, ან ძვირად გაკეთდა, საიდან მოვედით და საითკენ მივდივართ.

დღეს საზოგადოებრივი დაკვეთა ბევრად უფრო მეტია, ვიდრე იყო.